

BIBLIOTHEEK KITLV

0228 8924

Zou P. W. Schmidt, na kennismaking van mijn hierboven reeds vermelde critiek op Schebesta's publicaties over de Koeboes zich terzake thans nog even positief kunnen uiten? — Ik betwijfel dit.

G. J. VAN DONGEN.

Scheveningen, December 1937.

N a s c h r i f t . — De Redactie was zoo vriendelijk ons bovenstaande kritiek van den heer G. J. van Dongen toe te zenden.

Wij hopen, dat de heer van Dongen ons artikel niet heeft opgevat als 'n miskennis van z'n autoriteit op 't gebied der wetenschap omtrent de Koeboes. Zijn onderzoekingen getuigen daarvoor immers van te nuchtere kijk op dit volk. 't Korte verblijf van P. Schebesta bij de Koeboes kan in wetenschappelijke waarde dan ook niet opwegen tegen 't langdurig en persoonlijk contact van den heer van Dongen met dit primitief volkje. Billijkheids halve willen we echter hier even herinneren, dat aan 't verblijf van P. Schebesta op Sumatra was vooraf gegaan 'n onderzoek van meer dan 'n half jaar bij de primitieven van Malakka, die hij aan de Koeboes verwante volken noemt.

Erkennende de groote waarde van bovenstaande opmerkingen van den heer van Dongen, hopen we er bij gelegenheid nog eens nader op terug te komen. Intusschen zijn wij hem dankbaar waar hij op eenige tekortkomingen wijst.

J.

Eenige brieven uit Curaçao van 't jaar 1837.

II.

Curaçao, 7 Junij 1837.

Veel Geachte Zeer Geliefde Ouders,

Zoo op het oogenblik vernemen wij, dat een Hollandsch schip hier van Amerika is binnengekomen om een lading zout in te nemen en dan rechtstreeks naar het vaderland te vertrekken. Ik neem dus deze gelegenheid waar om u van mijnen blijvenden welstand berigt te geven. Op het oogenblik, dat ik dezen schrijf, zult gij zeker, zoo ik hoop, van onze behoudene overkomst reeds onderrigt zijn. Indien de brief, welke ik den 10en April uit La Guajira schreef, te

recht gekomen is, moet dezelve u zeker reeds geworden zijn, de tweede, uit Curaçao zelve geschreven ¹⁾, zal u mogelijk nog niet ontvangen hebben, wijl de Maria en Jacoba, zoo wij hier vernomen hebben, buitengewoon lang te La Guajira is stil gebleven. Dat wij al beginnen te verlangen ook eenige tijding uit het vaderland te vernemen, dit kan u denken, maar wij zullen ons nog wat moeten getroosten. Wij blijven hier tot nog toe zeer goed gezond, hoewel ik gedurende eenige dagen wat gesukkeld heb. Niet dat ik te bed moest blijven, maar ik was toch niet in staat iets uit te voeren. Nu was het hier ook gedurende die dagen verbazend heet, op de koelste plaats in ons huis tekende de Thermometer van Fharenheit 88 en 89 graden. Nu ben ik weer veel beter, en het schijnt, dat ik zoo langzaam aan reeds begin te climateeren. Zweten is verschrikkelijk. Zoodra ik de zingende Mis heb gedaan of de Predikatie, is verschoonen altijd noodzakelijk, maar dat schijnt hier goed te wezen, het hindert mij ten minste niets. Voor het overige hebben wij ook nog weinig te doen, omdat wij nog de taal niet genoeg magtig zijn. Dus kinderen doopen, de Hollandsche Predikatie en Mis lezen is al, wat ik nog verrigt heb. Wij zijn nog druk bezig om ons op de taal van het land toe te leggen. Het begint al zoo wat te gaan, maar het is anders niet zeer gemakkelijk, dewijl het zoo een mengelmoes is van alle talen, zulke geheel eigenaardige constructiën heeft en wat het ergste van alle is, dezelve nooit geschreven is, zoodat wij alles van het hooren alleen moeten hebben en zelve van tijd tot tijd een en ander moeten opschrijven om zoo met moeite en sukkelen eenige vaste regelen en woorden bij elkander te krijgen. Onze Eerwaarde Prefect heeft eene kleine Katechismus in het Papiaments doen drukken en dit is de eenige letterkundige vrucht, die ooit in die natuurtaal gezien is. Ook is er niemand onder de mindere klasse gevonden, die kan lezen. Welk een moeilijke taak hierdoor voor ons het Christelijk onder-richt wordt, laat zich ligt gevoelen. De fatsoenlijke de vrijë menschen van eenige opvoeding lezen alle het Spaansch, de taal, die wel het meeste overeenkomst heeft met het Curaçaosch en zeker van de kust van Amerika, waar men uitsluitend en zuiver Spaansch spreekt, hier wordt overgebracht, zoodat het eene behoefte bijna is voor hier behalve het Papiaments ook nog het Spaansch te verstaan. Nu dit komt als van zelve. De beide oude geestelijken, die nog

¹⁾ Deze tweede brief is gepubliceerd in de vorige jaargang van het K.M.T. blz. 309 en vgt.

hier zijn, ²⁾ spreken niets als Spaansch. Een jong Spaansch geestelijke is nog in bediening. Men had hem beschuldigd de partij van Don Carlos te zijn toegedaan en geenszins de republiek van Venezuela. Daarvoor werd hij genoodzaakt dat land te verlaten en het banvonniss deed hem zoo naderhand pastoor te Aruba worden. Wordt dit vonnis ingetrokken of nemen de zaken een andere keer, dan zouden wij hem waarschijnlijk wel moeten verliezen. Het was jammer, want de goede man brengt door zijn eigen middelen, die hij ruim bezit, de boel ferm in orde. De Eerwaarde grijsaard Raphaël Sanchez, ³⁾ die gij in het jaarboekje voor die plaats vindt aangegeven, was reeds overleden, toen wij hier kwamen. De Eerw. Smit ⁴⁾ is nu op Bonaire en de Heer van Leest, ⁵⁾ zooals wij het

²⁾ Zie hierover de noot in het K.M.T. 1937 blz. 310 en vgd. P. G.

³⁾ Waar hier Sanchez als reeds overleden gemeld wordt, zoo zullen die twee grijsaards de genoemde Joseph de Villaviciosa en Pablo de Caspe geweest zijn. Pater Sanchez was 12 April 1826 als assistent aangenomen maar aangezien de gouverneur geen priesters mocht admitteeren, die niet met voorkennis van het Nederlandsche Gouvernement waren gezonden, hield 12 Novmber die assistentie in de godsdienstoefeningen reeds op. Reeds in 1825 had Pastoor Niewindt pogingen in het werk gesteld om van Rome verlof te krijgen voor de priesters van Columbia om op Curaçao de geestelijke bediening uit te oefenen. Dit verlof werd wel door Rome gegeven maar de Regeering gaf dit verlof niet op grond van het Kon. Besluit van 1823 en 1824, hetwelk ook aan de assistentie van Pater Sanchez een einde maakte. Dit verbod der Regeering verviel op 27 September 1832, toen Koning Willem I zelf admmissie gaf. Hoewel reeds oud is toen Pater Sanchez toch nog met twee andere Spaansche geestelijken in functie geweest. Hij overleed 12 Juni 1835. P. G.

⁴⁾ Bernardus Smit was 19 Dec. 1832 op Curaçao gekomen en wel als diaken. In 1833 is hij priester gewijd door den Aartsbisschop van S. Leon. In verband met het bezoek van Mgr. Niewindt in 1836 aan de Bovenwindsche eilanden wordt Rev. B. Smit naar Bonaire gezonden om aldaar pastoor van Leest te vervangen. In 1837 bouwt hij in het gehucht Rincon op Bonaire een steenen kerkje, toegewijd aan den H. Martinus. 26 Aug. 1847 wordt hij belast met de oprichting van een nieuwe parochie in de midden-divisie van Curaçao en 20 Juni 1849 werd de kerk te Santa Maria plechtig geconsacreerd, de eerste kerkconsecratie in de kolonie. Later bouwde hij de pastorie en ook spoedig een school. 17 Oct. 1855 is die kerk door den bliksem getroffen, waarbij Pastoor Smit ook aan oor en oog geschroeid werd. Bij den dood van Mgr. Niewindt 12 Jan. 1860 was hij nog in het Vicariaat werkzaam. P. G.

⁵⁾ Adrianus van Leest, geboren te Moerdijk, was als diaken op Curaçao gekomen en werd 26 Mei 1829 te Curaçao priester gewijd. Bij Kon. Besluit van 30 Juli 1830 wordt hij tot kapelaan der R. C. gemeente op Curaçao benoemd tegen een tractement van f 1500 's jaars, ingaande 1 Jan. 1830. Tijdens de ongesteldheid van den kapelaan van Lommel werd v. Leest naar Bonaire gezonden, die daar bleef totdat hij in verband met de reis van Mgr. Niewindt in 1836 naar de Bovenwindsche eilanden van Bonaire naar de St. Annakerk in de stad wordt ontboden. Na den terugkeer van Mgr. Niewindt, Juli 1836 wordt van Leest met de zielzorg van Barber belast. Sinds 1841 draagt hem Mgr. het eigenlijke pastoraat der St. Annakerk over. Als zoodanig wordt hij, ook gepensioneerd, maar als in 1850 begonnen wordt met het bouwen van een steenenkerk te Westpunt, aanvaardt hij toch nog de opdracht van zijn Bisschop om toezicht te houden op de werkzaamheden. P. G.

noemen, „beneden“, eene kerk op zes uren gaans van hier.

Aan iets, voor ons zeer ongewoon, hebben wij ons hier ook al moeten gewoon maken, namelijk aan het paard rijden, wijl men hier niet loopen kan in de verschrikkelijke hitte en verre afstanden, die men soms te doen heeft, want voor een uitgestrektheid van 16 uur, van de eene uiterste punt tot de andere bewoond, zijn maar twee kerken en die dan nog niet hebben kunnen geplaatst worden, waar zij het beste zouden hebben gestaan. En dan een bevolking van meer dan 12000 Katholijken, waarvan er vele nooit in de kerk komen, maar die toch niet sterven, of er wordt een priester bij gehaald. Dit doet u genoegzaam zien, dat er dikwijls moet te paard gereden worden. Wij waren er in het begin wel wat angstig voor, maar het gaat al heel goed. De eerste proef werd genomen met ons drieën, de Eerw. Prefect, Kistemaker en ik. 's Avonds vijf uur werden onze dartele hengsten, die hier uitsluitend gebruikt worden, gezadeld, wij stegen te paard en op gezwinde pasgang ging het de stad door, totdat wij, buiten gekomen, elkander, Kistemaker en ik, den een om den ander lagchende, moesten vragen, hoe gaat het, hetwelk met een wederkeerig „heel goed“ beantwoord werd. Het ging alles heel goed, totdat wij op een smalle weg tusschen de bergen eenige negers ontmoeten met een soort vragtkar met twee ezels bespannen. Een negermeisje zat er op. De Eerw. Prefect waarschuwde mij, dat mijn paard soms voor zoo een rijtuig schigtig werd. De goede menschen waren al te beleefd. Met hun groote stroohoeden in de hand was het (a Divos mi sjoon padre) „gegroet mijnheer de priester“ en weken zoo ver uit den weg, dat het eene rad zoo hoog tegen den berg kwam, dat de boel het evenwicht verloor. Het arme negerinnetje vloog er uit en kar en ezels kwamen over haar heen regt op mij aan rollen. Ik zag het aankomen. Mijn paard vloog op zijde en zou gewis met mij over de rotsen door de doornen gevlogen hebben, waarin ik stellig als Absolon zou hebben blijven hangen, indien de vrees mij niet de toom zoo vast had doen houden, dat ik mijn paard den kop tegen de borst trok, waardoor hij agter uit ging en de heele rommel voor mij heenen viel. De menschen ook hadden zich niet bezeerd, zoodat alles gelukkig afliep. En nu ben ik ook al een heele ruiter. Het rijden hier is oneindig veel gemakkelijker als bij ons. Een pasganger, die goed is, is als zat men op een stoel en daarbij heeft men hier zulke verschrikkelijke bidden, dat men het paard volkomen in zijn magt heeft.

Den 18den Mei hadden wij hier eene plegtigheid. De Eerw. Prefect diende het H. Vormsel toe aan een aantal, bijna 200 geloovigen. Vele waren er bij van 50 of 60 jaren. Zondag ging Zijn Eerw. in de kerk beneden vormen. Ik ben mede geweest om er bij te assisteeren. Dit was een uitspanning, want een dag of drie bleven wij er stil. Vrijdag tegen den avond gingen wij te paard. Ik had nog zoo een lange weg niet gemaakt. Toen wij half weg waren, begon het donker te worden. maar de maan kwam weldra aan den hemel. Tot daar was ook de weg, slechts weinige plaatsen uitgezonderd, zeer goed, zoodat wij een goede pas konden rijden, maar van hier begint het slegter te worden en is volstrekt met geen rijtuig bruikbaar. De paarden loopen altijd zonder ijzers met verwonderlijk en vasten tret. Het is niet uit te drukken, welke gewaarwordingen het voor een vreemdeling teweeg brengt, zoo een reisje in den nacht te doen. Die geweldige bergen, daar men dan overheen, dan omheen trekt, die ontzagchelijke rotsblokken, die dreigend over den weg hangen, die diepe paden tusschen de steile bergen heen, die afgronden, die men beneden zich ziet, het sombere licht der maan, die doodsche stilte, slechts nu en dan afgebroken door het stappen der paarden, wanneer zij op de naakte klippen komen en het ruischen van de Ooste wind opsteekt en de lange buigzame Kokosboomen her en derwaarts slingert, dit alles deed mij opgetogen zijn. Nu en dan waren wij zoo dicht bij de zee, dat wij de witte kruinen der golven duidelijk konden zien, die zich tegen de rotsblokken kwamen verbrijzelen en luid hun woede uit brulden. Mijne oogen staarden dan op het verbazende element en ik dagt: dit is de onmetelijke plas, die mij van al mijn dierbaren gescheiden houdt, maar het is voor God en Godsdienst en dat alleen maakt zelfs de scheiding aangenaam.

Nu, lieve Ouders, de brief is vol, ik moet eindigen. Ik groet en omhels u hartelijk, dagelijks ben ik u in de H. Offerande gedagtig. Groet de geheele familie hartelijk, vaarwel, vaarwel, lieve Ouders, ik moet deze sluiten. Morgen, den 9 den Junij, vertrekt het schip. Het doet mij genoeg zoo een onverwachte gelegenheid te hebben om u mijne welstand mede te deelen. Ik ben nu weder volkomen gezond. Kistemaker groet ook allen hartelijk. Groet hartelijk de geheele familie en geloof mij steeds zooals altijd uw zoon.

J. J. PUTMAN.

Geliefde Ouders.

Daar zich wederom eene gelegenheid aanbiedt om u te schrijven, kan ik dezelve niet ongebruikt laten voorbijgaan. Ik geniet Goddank de beste gezondheid, zoo goed als ooit in het vaderland. Kistemaker is ook zoo gezond en sterk als immer te huis. Wij schijnen al geheel geclimateerd te zijn, het Papiaments begint al te gaan. Wij hooren al biecht en spreken met de jongens in de Katechismus als oude Kriolen. Dikwijls denk ik bij mij zelve, nu moesten zij mij te Oudewater eens zien kunnen en hooren, te midden van een honderd van die kleine zwarten. Maar verschrikkelijk, er is wat te stellen om dat luidruchtige volkje stil en in orde te houden, dan moet men voor, dan achter, dan links, dan regts, met autoriteit en dreiging uitroepen, „Mucha para quetu” een weinig fatsoenlijker als het Hollandsche „Jongen, hou je snater”. Jammer maar, dat hier geen school voor dergelijke kinderen is opgericht. Konden wij dit vroeg of laat nog eens bereiken. Bijna niemand leert lezen of schrijven.⁶⁾ Er is een school op Curaçao maar dat kostgeld is alleen voor de voorname, die dan ook dikwijls bij hunne kinderen een meester in huis hebben of die van tijd tot tijd komt lesgeven, zoodat de groote massa, de geheele mindere klas van alle onderrigt verstoken blijft. Daar is het ook zeker aan toe te schrijven, dat zelfs de vrije menschen zulke ellendige wezens blijven, die zonder de minste beschaving blijven voortleven, zonder

⁶⁾ In de 18de eeuw was in de kolonie Curaçao de zorg voor het onderwijs uitsluitend overgelaten aan particulier initiatief. De particuliere scholen waren verdeeld in scholen voor Protestanten, Israëlieten en Katholieken. Na het vertrek der Engelschen in 1816 vindt men voor het eerst melding gemaakt van een landsschool of van openbaar onderwijs en uit het Reglement op schoolwezen, hetwelk op 1 Januari 1820 in werking trad, blijkt genoegzaam dat de openbare school wettelijk bestaanbaar en erkend was en de particuliere of bijzondere scholen wegens de omstandigheden nog werden geduld en wel in zeer beperkt aantal. De oprichting van nieuwe werd aan de willekeur van den Gouverneur overgelaten. Ondanks deze zorg voor het openbaar onderwijs was het volk er toch niet van gediend en de particuliere scholen bleven bestaan en vermeerderden zelf. In 1824 was er voor de Katholieken slechts één school in de stad en wel zoo slecht mogelijk. De katholieke kinderen moesten dus op de scholen der Protestanten gaan, welke echter niet veel beter waren dan de school der Katholieken. De scholen, welke door den meer gegoeden stand bezocht werden, waren anti-katholiek.

Al dadelijk was het katholiek onderwijs een bijzondere zorg voor Mgr. Niewindt. Behalve dat hij de financiële middelen miste, ondervond hij daarenboven de tegenwerking van het Koloniaal Bestuur. In 1828 richt hij een missive tot den Gouverneur Generaal der West-Indische Bezittingen en verzoekt „dat het gouvernement steun verleene door te zorgen dat er te Bonaire ten minste een of twee en op Curaçao op verschillende plaatsen menschen zouden worden aangesteld, om onderwijs te geven in het lezen al ws 't slechts in de landstaal

Vervolg 6) zie volgende blz.

uit het voorledene te leeren en het tegenwoordige te gebruiken om voor een toekomst te zorgen. De honger doet hun slechts werken of uitgaan om een kokos te plukken, die volmaakt in alle behoeften huns levens voorziet. De soort van bast, om deszelfs top van den boom gegroeid is hun kleet, dat wat uitgetrokken en in de zon gedroogd even als grof linnen uit ziet, de vrucht geeft hun eten en drinken, — een goede noot, op zijn tijd geplukt, geeft bijna een flesch water en dat zeer lekker en verkwikkend is, met smaak kan ik er een gebruiken, — het vleesch der noot is ook zeer goed voedsel en heeft iets van de zoete smaak van onze okkernoten. Er zijn voorbeelden van menschen, die drie of vier weken leefden, alleen met hier en daar een kokosnoot te stelen. Door derzelver vrucht gevoed, leggen zij zich onder den boom te slapen, wiens breede bladeren hun tegen de brandende stralen der zon beschut, totdat de honger hem wederom wekt om wat te eten. Het tijdstip is zeker nog ver verwijderd om alle burgers, vaders en deugd-zame Christenen te vormen. Maar het is erger geweest. Onze Missionarissen hebben zoowel als voortreffelijke Spaansche geestelijken hier zeer veel nut gestigt. Wij werken en sloofen en jaarlijks kan men toch zien, dat het getal vermeerderd van die geregeld de Christelijke leer en predikatie komen bijwonen en aan de overige pligten van den godsdienst voldoen. Zoodat ik, geliefde ouders,

Vervolg 6)
en bij voorbeeld des avonds na het volbrengen van den arbeid." Dit verzoek wordt echter afgewezen en als dan de in 1830 opgerichte R. K. Maatschappij van Weldadigheid 28 Febr. 1831 verlot vraagt om een school op te richten voor arme kinderen, wordt ook dit weer geweigerd. Allerlei pogingen zijn daarna nog aangewend en ten slotte deed de Ap. Prefect een beroep in Nederland op de offervaardigheid van religieus onderwijspersoneel. Hij was daarbij zoo gelukkig, dank vooral aan de liefderijke zorgen en ijvervolle bemoeiingen van den lateren eersten bisschop van Breda Mgr. Hooydonk en van Mgr. Baron van Wykerslooth, dat er zusters komen uit het Liefdegesticht te Roosendaal N.Br. 12 Jan. 1842 komen zes zusters onder Mère M. Scholastique Moons en vergezeld van Rector van Rosmalen te Curaçao aan. Zij richten een pensionaat op maar eerst moet Mgr. Niewindt de belofte afleggen aan het Koloniaal Bestuur, dat het onderwijs niet op godsdienstige grondslag zal zijn gevestigd en voor meisjes van alle standen. Zoo laat het Gouvernement het neutrale onderwijs, dus *zijn* onderwijs geven door katholieke onderwijzers en met Roomsche geld. 14 Febr. 1842 beginnen de zusters te Otrobanda haar scholen en gaan haar beste krachten geven aan de onderrichting en opvoeding der Curaçaosche jeugd en dat niet-tegenstaande miskennis van het Bestuur en tegenwerking van vijandige zijde. In Mei 1842 vraagt de Ap. Prefect om ook te Santa Rosa een school te mogen oprichten, hetgeen onder bepaalde voorwaarden (zie vorige jaarg. K.M.T. blz. 308) wordt toegestaan. In 1853 wordt die school voortgezet door de Zusters. Eerst in 1907 wordt onder den druk uit den Haag in den Kolonialen Raad met 6 tegen 4 stemmen het neutraliteitsprinciep op de katholieke scholen verworpen.

P. G.

mij waarlijk gelukkig en tevreden gevoel van iets mede te werken tot welzijn der menschheid, ter verheerlijking van God en godsdienst, daar eene zoo spoedige en bloeiende gezondheid van mij en mijnen vriend in een ongewoon klimaat zeker niet weinig toe bijdragen. De Aartsbisschop van Curaçao blijft nog altijd te Curaçao, de nuntius van Rome, die eenigen tijd geleden met den President van Venezuela was komen eenige onderhandelingen aanknoopen, schijnt de vernietiging van het bannisement van Monsr. niet te hebben kunnen bewerken, het Gouvernement hier heeft Monsr. ook hier alle uitoefening van publieke godsdienst verboden en verleent hem alleen als burger zich in de Kolonie te mogen vestigen. Waarschijnlijk zal in het laatst van Augustus onze Prefect naar de naburige eilanden een reisje moeten ondernemen, zoodat wij dan hier de geheele boel eenigen tijd voor onze rekening alleen zullen hebben.

Verlangend zie ik de komst van een vaartuig uit het waterland te gemoet om aller welstand te vernemen. Zoodra er weder een koopvaardij van hier vertrekt, zal ik meerdere brieven schrijven, want met transportschepen gaat dit minder goed. Ik groet dus de familie op het hartelijkst, alle kennissen en vrienden. Broeder Willem zal denkelijk met vacantie te huis zijn, als gij dezen ontvangt. Ik hoop, dat ik zal hooren, dat hij mijne plaats op 's Heerenberg is gaan vervullen en daar mijne oude vrienden zal van mij groeten en zeggen, dat ik steeds welvarend ben. Dat hier nog al werk is, lieve ouders, zal ik u niet behoeven te zeggen. De eerste bediening, die ik gedaan heb, was in het hospitaal alhier, een Duitsch soldaat, die in zijn jeugd, zooals uit alles bleek, een fatsoenlijke en Christelijke opvoeding had genoten, maar die in geen 20 jaar taal of teken van ouders, broeders of zusters had gehad, die ook niet wisten, waar hij gestorven of gevlogen was. Hij heeft nog een dag of zes na de bediening geleefd, in welke tijd ik hem van tijd tot tijd ging bezoeken. Zijn laatste verzoek was, om zijn familie, indien het mogelijk was, zijn laatste groet over te brengen. Het zal zeker geene kleine vreugde voor dezelve zijn, zijn gelukkig afsterven te vernemen. Ik hoop, dat de brief, die ik tot dat einde aan den pastoor zijner geboorteplaats schrijf, zal teregt komen.

Nu, lieve ouders, ik groet u hartelijk. Bidden wij steeds voor elkander. Dagelijks ben ik u in de H. Offerande gedachtig. Geliefde broeders en zusters, vaarwel, gedenkt steeds uw broeder, die zich zoover van u ter eer van God verwijderd heeft, smeeke steeds kracht

en genade voor mij van den Hemel af. Steeds ben ik u gedachtig. Ver van elkaar verwijderd, zullen onze harten evenwel elkander voor den troon van den Allerhoogsten ontmoeten, totdat wij eenmaal daar, indien wij waarlijk Godvreezend leven, voor eeuwig zullen vereenigd worden. Vaarwel, lieve ouders, vaarwel. Uw liefhebbende zoon

J. J. PUTMAN.

Curaçao. Verzonden 19 Julij 1837 met zijne majesteits transportschip „de Dordrecht’.

Geliefde Ouders.

Waren mijne brieven u aangenaam en tot vreugde, niet minder waren het de uwe voor mij. Verlangend zag ik reeds lang eenige tijding van u tegemoet. Het was mij nog nooit gebeurd bijna een half jaar geene tijding van u te ontvangen. Het was den 23sten Augustus, toen mijn zwarte jongen 's morgens met eene aan dat ras eigene beweging de kamer binnen stooft. (Sjoon, Sjoon, ta drinta un coos hollandaise). Mijnheer, mijnheer, er komt een Hollandsch schip binnen en zonder een woord te spreken de bril ferm schoon gemaakt, stonden Kistemaker en ik voor het venster van mijne slaapkamer, vanwaar ik een vol gezicht in zee heb. Met vreugde zagen wij de Elisabeth Maria op onze haven aankomen, maar hij was reeds drie dagen binnen, voor wij onze brieven konden krijgen, omdat dezelve in een pakje onder andere goederen waren gepakt. Ik wilde u dus verzoeken altijd de brieven afzonderlijk, tenminste die van u, sloop te doen, wijl wij dezelve dan dadelijk ontvangen en wij er toch geen vracht van behoeven te betalen. De schepen, die hier voor kantoren varen, nemen brieven en kleine pakjes altijd voor ons als regaale mede. Met vreugde mogt ik aller welstand vernemen. De beide brieven, welke ik nog schreef, zullen u, hoop ik, als gij deze ontvangt, reeds aangenaam verrast hebben. Mijne gezondheid laat inderdaad niets te wenschen over. Ik veronderstel met grond reeds geclimateerd te zijn. De verste toeren te paard doe ik, zonder dat het mij hindert. In het Papiaments heb ik het Goddank zoover gebragt, dat ik het reeds gewaagd heb Curaçao's bewoners in hunne moedertaal van den kansel toe te spreken, zoodat ik hierin ook de grootste moeilijkheid reeds te boven ben. Het schip, waarmede ik uwe brieven heb ontvangen, vertrekt terstond weder naar de Havana, zoodat ik niet veel tijd heb om te antwoorden en de brieven daarom ook

wellicht even lang zullen onderweg zijn, als wanneer wij met de Maria en Jacoba schrijven, die nu reeds uit Holland moet gezeild zijn. Doch om u niet teleur te stellen, als dit schip het eerste binnen kwam, wil ik slechts een klein briefje schrijven en zal de overige met de Maria en Jacoba beantwoorden.

Allertreurigste tijding hebben wij dezer dagen van de omliggende eilanden ontvangen. Op St. Thomas onder andere moet het allerverschrikkelijkst zijn geweest. Een verbazende orkaan heeft daar zijn woede uitgeoefend. Een schip van Curaçao, dat er in de haven lag, is met volle lading gezonken, 36 andere schepen van alle natiën zijn er totaal vergaan. Een weduwe van onze gemeente verloor haar eenigen zoon, die zich als passagier op het eerstgenoemde bevond. Op de geweldige orkaan volgde een aardbeving, hevig genoeg om de hechste gebouwen in puin te veranderen, tot een hevige brand het overgeblevene nog kwam bedreigen, maar die toch zoo hevig niet moet geweest zijn, als men in den begin wel dacht. De weinige berigten, die wij er tot nog toe van hebben, zijn allertreurigst. Het is zonderling, dat men voor dit alles op Curaçao niet het minste gevaar heeft, daar de omliggende eilanden bijna elk jaar een hevige orkaan hebben door te staan.

Willem zal, zoo hoop ik, als gij deze ontvangt, reeds te 's Heerenberg zijn. Groet hem ook hartelijk en verzoek hem aan alle kennissen mijne groeten te maken. Zeker, lieve moeder, offer ik dikwijls de H. Offerande voor mijne beste ouderen op. Kort na de ontvangst van uwe mij zoo aangename brief deed zich nog een dag voor, welke mij hiertoe uitnoodigde. Het was den 27 sten Augustus. Hartelijk smeekte ik den Heer, dat het Hem mogt behagen u nog lange jaren voor ons te sparen en u al meer en meer Zijne H. Genade te schenken. Onze goede Prefect groet u ook allen hartelijk. In de andere week gaat Zijn Eerw. als er scheepsgelegenheid is, de naburige eilanden bezoeken. De Eerwaarde van Lommel heeft mij verzocht, of gij zoo goed zoudt willen zijn aan zijne zuster te Haastrecht te laten weten, dat hij nog welvarende is en de brieven van zijn vader heeft ontvangen, en om ook in het vervolg, als gij mij schrijft, dit aan zijne zuster te laten weten. Onze Prefect is tot mede-schoolopziener ⁷⁾, hierdoor

⁷⁾ Mgr. Niewindt werd tot lid van de Schoolcommissie benoemd 25 Juli 1837 en wel in de plaats van het afgetreden lid G. R. Bosch, predikant. Door Pater Dahlhaus O.P. wordt in zijn levensschets van Mgr. Martinus Joannes Niewindt die benoeming liever toegeschreven aan den persoonlijken eerbied en de hoogachting, welke Gouverneur Baron van Raders den pastoor in die dagen toedroeg, maar zeker niet aan meegaandheid van de Regeering of aan verdraagzaamheid der andersdenkenden.

de gezaghebber, benoemd. Dit hoopen wij, zal ons veel van nut zijn, want met die ellendige school hier heeft men reeds lang onze godsdienst groote nadeelen toegebracht.

Nu, waarde ouders, ik groet u hartelijk. Groet alle mijne vrienden, de geheele familie bijzonder. Met de Maria en Jacoba zal ik dan meerdere brieven schrijven. Kistemaker groet ook allen en geniet ook de beste gezondheid. Vaarwel, waardste ouders, vaarwel, ik ben gelijk altijd uw liefhebbende zoon,

J. J. PUTMAN.

Uit de Missiën.

Op 4 December j.l. is tengevolge van complicaties na een operatie te Kotting (Flores) overleden Pater L. Terheyden, van de Congr. van het Godd. Woord te Steyl. P. Terheyden was op 20 Maart 1873 geboren in Duitschland te Hopstaken en was sinds December 1919 werkzaam in de missie in Indië.

Door Mgr. Leven werd in 't Apost. Vicariaat van de Kl. Soenda-eilanden benoemd: voor het eiland Soemba: Pater P. de Zwart uit Amsterdam; voor 't Manggaraigebied op Flores: Pater J. Geeraerds uit Tegelen; voor Todabeloe: Pater C. Does uit Heer-Hugowaard; voor Badjava: Pater A. Mommersteeg uit 's-Hertogenbosch. Als leider van het Seminarie te Todabeloe werd benoemd: Pater J. Schneiders uit Hoorn. In overleg met den nieuwen Apost. Vic. van Timor, Mgr. Pessers, werden voor diens vicariaat aangewezen Pater H. van Wissing uit Nijmegen en Pater Th. Lavrijsen uit Reusel.

Pater S. Beekman S.J. heeft 15 December de terugreis naar Java aanvaard, maar zal eerst in Australië bij een Missiecongres den Apost. Vicaris van Batavia, Mgr. Willekens, vertegenwoordigen.

Op 21 Jan. a.s. zal Pastoor J. de Rooy O.S.C. voor de tweede maal vanuit Marseille naar Java vertrekken met de „Sibajak”.

Van de Mission. v. h. H. Hart te Tilburg vertrokken op 24 December j.l. twee Paters en twee Broeders: Pater P. v. d. Raad en Pater J. v. d. Kooy, beiden voor de derde keer en de Broe-